

Doçent Aziz Kökü: Türkiye'de Para Meseleleri: «1914-1946 devrinde para siyasetimiz ve paranın kıymeti». — Siyasal Bilgiler Okulu yayınlarından. — Ankara (Millî Eğitim Basımevi) 1947. — 81 sahife. — Fiyatı: 250 Kırş.

Memleketimizin para meseleleri hakkında şimdiye kadar muhtelif etüdler meydana getirildiği halde, altın standardından fiilen ayrıldığı 1914 yılından zamanımıza kadar paramızın madde, şekil ve kıymet bakımından arzettiği tahavvülleri topluca inceleyen bir eser kaleme alınmamıştı. Siyasal Bilgiler Okulu İktisat Doçenti Bay *Aziz Kökü* «Türkiyede Para Meseleleri» adlı küçük fakat özlü kitabıyla bu boşluğu doldurmuş bulunuyor.

Doçent Aziz Kökü, para meselelerimizi (1914 - 1924), (1924 - 1929) ve (1929 - 1946) yıllarını kavrayan üç bölümde tetkik etmekte ve bunların her birinde Türk parasının madde ve şekil cihetinden arzettiği durumla kıymet bakımından takip ettiği seyri ayrı kısımlarda incelemektedir. Bu üç bölümden başka kitabın başında bir «giriş», sonunda bir «netice» faslı vardır.

Müellif, girişte para kıymeti ve Devletin para işlerine müdahalesi hakkındaki umumî bilgileri kısaca tekrarladıktan sonra, paramızın kıymetini tetkik ederken bağlı kalacağı prensipleri açıklamaktadır.

Paramızın satınalma gücünün seyrini tesbit etmek için bir taraftan fiyat seviyesini, diğer taraftan dış tediye rejimiyle kambiyo işlerini takip etmek zaruretini belirten *Aziz Kökü*, kıymet tahavvülündeki âmilleri incelerken kabataslak hesaplardan ve götürü tahminlerden kaçınmak ve etüdü sadeleştirmek gayretiyle bazı unsurları nazarı dikkate almayacağını peşinen haber vermektedir. Müellif, girişeceği tetkiklerde efektif paradan gayri ödeme vasıtalarını, paranın tedavül sür'atini ve piyasaya arzolan emtia hacmini incelemeleri dışında tutmağa karar vermekle etüdü daha ziyade tasvirî bir mahiyet alacağını da ihsas etmiş bulunmaktadır.

Bize öyle geliyor ki — çek tedavülü ile ciro muamelelerinin memleketimizde henüz ehemmiyet kazanmamış olması dolayısıyla — tahlillerde sadece efektif para miktarıyla iktifa olunmasını hoş görmek mümkünse de, « elde doğru rakkamlar yoktur » mülâhazasıyla mal hacmindaki tahavvüllerin nazarı itibara alınmamasına göz yummak hayli müşküldür. Para ve fiyat arasındaki alâkanın başlıca unsurlarından olan «piyasada muamele gören mal miktarı»nın hesabındaki büyük güçlükleri — bilhassa memleketimiz bahis mevzuu olunca — inkâr etmek kimsenin hatırına gelmez; fakat emek sarfedilerek meydana getirilen ilmi bir

eserde hiç olmazsa istihsal, dış ticaret ve stok hareketlerine bakılarak mal miktarının hesabına gidilmesini çok arzu ederdik.

Bu hesaplar ergeç yine para işleriyle uğraşan iktisat ve istatistikçiler tarafından yapılacağına göre, deneme mahiyetinde de olsa bu sahaya şimdiden el atmak kanaatımızca faydadan hâli olmazdı (son senelerde meydana getirilen bazı etüdlerde bu hususta bir takım rakamların ortaya atılmış olduğunu burada ayrıca hatırlatmak isteriz).

Doçent *Aziz Köklü*, etüdünün kapladığı devrin son yılına isabet eden ve münakaşası hâlâ devam eden devalüasyon hâdisesine de temas etmek fırsatını elde etmiştir. Harpten önce ve harp içinde paramızın iç ve dış kıymetleri arasında meydana gelen farkı güzelce izah eden müellif, yedi Eylül kararlarının tahlilinden kaçınır bir vaziyet almıştır. Kullandığı ifadede devalüasyonu muhik gördüğü, fakat buna mukabil karar tarihinin uygunluğu hakkında müteredit bulunduğu sezilmektedir. Öyle tahmin ediyoruz ki, 1946 yılı sonunda eserini hemen yayınlamak mecburiyetini hisseden müellif, Türk lirasının dış kıymetinin ayarlanması meselesini ihraç mallarımızın fiyatları, dış pazarlarda bunlara vaki talebin mahiyeti, istihsal kapasitemiz ve dünya konjonktürü zaviyesinden tahlile vakit bulamamış yahut bu ciheti etüdün çerçevesi dışında telâkki etmiştir.

Doçent *Aziz Köklü*'nün eseri, para siyasetimizi ilgilendiren bütün mevzuatı tetkikten geçirmiş bulunduğu kuvvetli bir dokümantasyona dayanmaktadır. Üstelik paramızın kıymetinin seyrini tasvir hususunda müellif, türlü fiyat endekslerine ve döviz fiyatlarına başvurmuş, hattâ bu arada kambiyonun karaborsa rayiçlerini bile nazarı itibara almıştır. Fırsat düşmüşken müellifin karaborsa döviz fiyatlarını senelik vasatiler halinde santimine kadar nasıl hesap edebildiğini merak etmekten kendimizi alamadığımızı belirtmek isteriz.

Doçent *Aziz Köklü*, meydana getirdiği eserde memleketimizin pek girift bir mahiyet arzeden para meselelerini güzel bir üslûp ve açık bir ifade ile tasvir ve izah etmiştir. Bu işi başaran müellifi övmekte, kitap hakkında «Siyasal Bilgiler Okulu Dergisi» nde (cilt II, sayı: 3-4) mufassal bir tahlil yapan Asistan *Sadun Aren*'le hemfikiriz.

Yalnız iktisatçıların değil her münevverin istifade ile okuyacağı «Türkiyede Para Meseleleri» kitabı ile millî mütüphanemizi zenginleştiren Doçent *Aziz Köklü*'yü hararetle tebrik ederiz.

Prof. Dr. Refii Şükrü Suvla